

AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

////////////////////////////////////TUDOMÁNYOS CIKK////////////////////////////////////

A Visegrádi országok mezőgazdasági vállalkozásainak gazdasági és pénzügyi helyzete

**FENYVES VERONIKA – PETŐ KÁROLY –
HARANGI-RÁKOS MÓNICA – SZENDERÁK JÁNOS**

Kulcsszavak: mezőgazdaság, Visegrádi országok, pénzügyi helyzet.

JEL-kód: Q1, Q14.

ÖSSZEFOGLALÓ MEGÁLLAPÍTÁSOK, KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

A Visegrádi országok (Cseh Köztársaság, Lengyelország, Magyarország és Szlovákia) együttműködésének célja a tagok helyzetének erősítése európai és globális szinten is. A közös történeti háttér, az elmúlt három évtized fejlődésének hasonlóságai segítenek a Visegrádi országoknak támogatni egymást gazdasági és politikai kérdésekben. Az elemzés célja a V4-es tagállamok mezőgazdaságának bemutatása, továbbá az itt működő élelmiszeripari vállalkozások pénzügyi helyzetének vizsgálata. A történelem során az elsődleges szektor fontos szerepet játszott a Visegrádi országok nemzetgazdaságában. A térségben a politikai átalakulások után a primer szektor GDP-ben való részvétele kevésbé vált fontossá, de a régió földrajzi elhelyezkedése és lehetőségei miatt az elsődleges szektor működése továbbra is döntő jelentőségű. A vállalatok pénzügyi helyzetének alapmutatóit megvizsgálva kitűnik, hogy Magyarországon és Lengyelországban az elaprózódott gazdaság szerkezetet a tőkeszerkezetben és a hitelstruktúrában is megmutatkozik. Magyarországon és Lengyelországban a hosszú távú kötelezettségek aránya 2017-ben rendkívül alacsony volt Csehországhoz és Szlovákiához képest. Ez részben fakadhat a kisvállalkozások magas arányából, amelyek nem elég tőkeerősek és pénzügyileg stabilak ahhoz, hogy hosszú távú befektetésekbe investáljanak. Magyarországon emellett főként a rövid lejáratú kötelezettségek domináltak, ezzel szemben a V4 maradék tagállamaiban a hosszú és a rövid lejáratú kötelezettségek aránya sokkal kiegyensúlyozottabb volt.

BEVEZETÉS

A gazdaság globális helyzetének vizsgálata mellett elengedhetetlen jelentőségű, hogy kisebb területi egységek, régiók gazdasági helyzetét is rendszeresen elemezzük. Az Európai Unió, mint gazdasági és politikai egység, jelenleg 28 tagállam szövetsége, a világ gazdaság megkerülhetetlen jelentőségű szereplője. Tagállamainak száma a jövőben várhatóan csökkenni fog az Egye-

sült Királyság kilépése, vagyis az ún. Brexit miatt. Az Európai Unió tagállamait számos szempont alapján lehet csoportosítani, amelyek közül igen elterjedtek a földrajzi megosztások, amelyek északi, déli, nyugati és keleti tagállamokat ismernek, illetve a bővítés időpontja szerinti csoportosítások is. Politikai és regionális alapon is csoportosíthatók az uniós tagállamok, ilyen csoportként ismertek a Benelux államok, a balti országok és a Visegrádi országok is.

Az Európai Unió működése szempontjából kiemelt jelentőséggel bír az egyes országcsoportok működésének, gazdasági helyzetének elemzése. Jelen cikk célja a Visegrádi négyekként ismert uniós tagállamok, vagyis Csehország, Lengyelország, Magyarország és Szlovákia gazdaságának, azon belül is elsősorban a primer szektorban aktív vállalkozások helyzetének, gazdasági eredményeinek elemzése. A gazdaság történelmi fejlődésének eredménye, hogy a primer szektor helyett előbb az ipar, később pedig a szolgáltató szektor veszi át a nemzetgazdaság legjelentősebb szektorának szerepét. Ugyanakkor a primer szektor vizsgálata az élelmiszerrel kapcsolatos globális kihívások kezelése kapcsán kiemelt jelentőséggel bír. Tény, hogy a mezőgazdaság nemzetgazdasági jelentősége valamennyi Visegrádi országban csökkent a rendszerváltás óta, azonban egyrészt ma sem kerülhető meg az agrárium nemzetgazdasági szerepe a vizsgált országokban, másrészt pedig – például a feldolgozóipar kapcsán – a mezőgazdaság további szereplők működése szempontjából is kulcsfontosságú. Jelen cikk célja, hogy olyan összefoglalást adjon a vizsgált témakörben, amely hozzájárul a Visegrádi országokban zajló gazdasági folyamatok pontosabb megértéséhez. A tanulmányban feltételezzük, hogy a) a V4-tagállamok gazdasági helyzete nagymértékben javult az elmúlt évtizedben, de még mindig hordozzák a rendszerváltás során megöröklött strukturális elmaradásokat, hogy b) Magyarország és Lengyelország tőkestruktúrája hasonló, továbbá c) minden tagállam esetében dominánsabb a rövid távú kötelezettségek magasabb hányada.

SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

A Cseh Köztársaság, Lengyelország, Magyarország és Szlovákia, más néven a Visegrádi országok hosszú történelmi és gazdasági múltra tekintenek vissza. Az együttműködés létrejötté 1335-re tehető, amikor a visegrádi királyi palotában a ma-

gyar, a cseh és a lengyel királyok politikai és kereskedelmi célból stratégiai döntéseket hoztak a régió szerepének megerősítése érdekében (*Káposzta – Nagy, 2015*). 1991-ben pedig megalakult a megújult Visegrádi Együttműködés azzal a céllal, hogy támogassa a három poszt-socialista közép- és kelet-európai ország (Magyarország, Csehország és Lengyelország) demokratikus és piacgazdasági átmenetét. A V4-konfiguráció 1993-ban alakult Csehszlovákia felbomlása és a független Cseh és Szlovák Köztársaságok létrejötte után. A Visegrádi négyek országait összeköti történelmük alakulása, vallási és kulturális kapcsolataik, illetve egyszerre lettek tagjai az Európai Uniónak is (*Rácz, 2009*), mégis igen jelentősen különböznek egymástól, ami megnehezíti, hogy a négy érintett országot, vagyis Csehországot, Lengyelországot, Magyarországot és Szlovákiát egységként vizsgáljuk (*Káposzta – Nagy, 2015*).

Az EU-csatlakozást követően a V4-együttműködés még fontosabb lett, mint korábban. Az EU15 országai sokkal jobb gazdasági és társadalmi mutatókkal rendelkeztek, mint a Visegrádi országok, így meg kellett találni a módját, hogyan képviselje a közös érdekeket csoportként a négy részes ország és hogyan érhetik el a magasabb kohéziót a tagállamokban (*Káposzta – Nagy, 2015*). Az átalakulási folyamatok valamennyi szektort, illetve azok minden területét érintették a tulajdonviszonyoktól a termelés koncentrációjáig, különféle nagyvállalatok és a külföldi befektetők megjelenéséig, illetve az új szervezeti struktúrák kialakulásán, a gazdaságok termelési specifikációján át. Az EU-csatlakozás az egyes szektorok üzleti és gazdasági környezetének jelentős változását eredményezte. A V4-es országok – Lengyelország kivételével – az EU kisebb országai közé tartoznak, így a csatlakozás utáni fő cél az volt, hogy a lehető leghamarabb elérjék legalább az EU-átlag gazdaságainak teljesítményét, mivel a legjobban teljesítő országok, például Belgium, Hollandia és

Németország eredményei elérhetetlennek tűntek (Szabo et al., 2018).

A Visegrádi országok közös jellegzetessége, hogy a rendszerváltást követően nem a helyi kormányzatok törekedtek arra, hogy befolyásolják a nemzetgazdaságot, hanem olyan tervezők és stratégiák, akik azt gondolták, befolyásolhatják a kibocsátás mintázatait és a gazdasági változás útjait (Swain, 1998). A rendszerváltást követően bizonyos gazdasági döntések egyértelműek voltak a Visegrádi országok számára. Ilyen döntés volt például a piacok liberalizációja és a dereguláció. Más kérdésekben azonban a Visegrádi országoknak lehetőségük nyílt arra, hogy saját útjukat járják, ezek az országok pedig rendre éltek is ezzel a lehetőséggel. A Visegrádi országoknak bizonyos gazdasági kérdésekben kompromisszumot kellett kötniük a rendszerváltást követően. Ilyen döntés volt például a bérek alacsonyan tartása a térségben, ami rövidebb távon fokozta ugyan a térség versenyképességét nemzetközi összehasonlításban, hosszabb távon azonban – a fizetőképes belső piac és kereslet hiánya miatt – akadályozta az országok fejlődését (Bartha – S. Gubik, 2014).

Az elmúlt évek során egyre erősödött a Visegrádi csoport országai között az együttműködés, ami szükségessé teszi, hogy az országok specifikus problémáira is nagyobb hangsúlyt fektessenek a kormányok az erősebb kohézió megalapozása érdekében. A térség jövője szempontjából kulcsfontosságú, hogy a Visegrádi országok a jövőben még szorosabb együttműködést valósítsanak meg (Káposzta – Nagy, 2015). A folyamat kiteljesedését nehezíti, hogy a Visegrádi országok régióinak fejlődését jelentősen befolyásolja az, hogy melyik országban található, vagyis a korábbi kutatások alapján a régiók fejlődési lehetőségei mindenekelőtt nemzeti hovatartozásuktól függenek (Golojewska, 2013). A kormányzatok, így a Visegrádi országok kormányai is előszeretettel indokolják a befektetési ösztönzők biztosítását a szegényebb, le-

szakadó régiók támogatásának szükségességével, azonban az alkalmazott eszközök csak ritkán érik el ezt a célt (Oman, 2000; Jacobs, 2017).

A Visegrádi országok kormányai is előszeretettel alkalmazták azokat az eszközöket, amelyek célja a külföldi befektetések ösztönzése. A befektetések ösztönzését lehet szűkebb és tágabb értelemben is vizsgálni. A szűkebb értelemben vett befektetésösztönzés megvalósulhat támogatások, szubvenciók és adókedvezmények formájában is. A tágabb értelemben vett befektetésösztönzés az általános üzleti környezet megfelelő irányú reformja keretében valósulhat meg. A szűkebb értelemben vett befektetésösztönzési eszközök ellentételesek lehetnek az Európai Unió versenyjogi előírásaival is (Éltető – Antalóczy, 2017). Mindeztől összhangban a Visegrádi országok sikeres együttműködése hatással lehet Európa és ezáltal a világgazdaság működésére is. Ha ugyanis például az Európai Unió döntéshozatali eljárásait vizsgáljuk, megállapítható, hogy az egyes tagállamok közötti sikeres együttműködés az egész európai integráció működését is befolyásolhatja. A közös történelmi örökség és a hosszú időre visszanyúló sikeres együttműködés lehetővé teszi a Visegrádi négyek számára, hogy közös érdekeiket sikerrel képviseljék összeurópai döntési szinteken is. Így befolyásolni tudják például azt a versenyjogi jogalkotást is, amelynek eredményeként a befektetéseket ösztönző jog- és támogatási rendszerek kialakítására nyílik lehetőségük, ezzel pedig a közös piac részeként is befektetési előnyökhöz juthatnak a Visegrádi országok.

Számos szerző (Oláh et al., 2019; Jašová et al., 2016; Jambor et al., 2016; Szabo – Grznár, 2015; Kočíšová, 2015; Kolodziejczak, 2014; Křístková – Rátinger, 2014; Blaas, 2013; Chrenko – Sojková, 2013; Dos Santos, 2013; Jambor, 2013; Jambor – Hubbart, 2013; Špička, 2013; Svatoš – Smutka, 2012; Takács-György,

2012; Bielík et al., 2012; Artan – Smutka, 2011; Střeleček et al., 2009; Svatoš, 2008) foglalkozott a V4-ek és más EU-országok mezőgazdasági fejlődésének elemzésével és értékelésével különféle szemszögből. Fontos azonban kiemelni, hogy a figyelem elsősorban az ipar fejlődési tendenciáira, a mezőgazdaság eredményeinek eltéréseire az EU-országok között, illetve az országok szegmentálódására és a külkereskedelmükre vonatkozott. Kevésbé kutatott területek közé tartozott a V4-országok egyes szektorainak vállalatai esetében a pénzügyi és gazdasági helyzet elemzése, mely továbbra is rosszul tanulmányozott.

A V4-országok esetében a GDP-növekedés nem szignifikáns, gyenge kapcsolatban áll a tőkeszerkezet meghatalmazotti oldalával. Emellett ki kell emelni, hogy Magyarország kivételével valamennyi V4-ország esetében gyenge, nem szignifikáns kapcsolat mutatható ki az inflációs ráta és a vállalati tőkeszerkezet között. Magyarország esetében ez a hatás negatív, de nem szignifikáns (Mokhova – Zinecker, 2014). Lengyel vállalatok esetében kimutatták, hogy a vállalati tőkeszerkezetet meghatározó legfontosabb faktor a vállalat mérete. Pozitív kapcsolat volt kimutatható a vállalat mérete és a tőkeáttétel között is. Ennek indoka mindenképp az, hogy a nagyobb vállalatok tőkeszerkezete nagyobb változatosságot mutat, mint a kisebb cégeké, ennek köszönhetően pedig kisebb a csődhelyzet kialakulásának, a fizetéseképtelenné válásnak az esélye (Kazmierska-Jóźwiak et al., 2015).

A különböző szektorokat a V4-országokban 2007–2008-ban kezdődő gazdasági válság is érintette, azonban a hatás mértéke tagországonként eltérő volt. Az élelmiszerfeldolgozó ipar szereplőit vizsgálva megállapítható, hogy a lengyelországi gazdaságot érintette legkevésbé a válság, míg a V4-tagországok közül a legnagyobb mértékben a magyar GDP csökkent a világ gazdasági krízis hatására. Az élelmiszerfeldolgozás minden V4-ország esetében jelentős, súlya

GDP-arányosan is fontos, emellett külkereskedelmi szerepvállalása is kimagasló, annak ellenére is, hogy az Oroszországgal szemben bevezetett gazdasági szankciók minden V4-ország élelmiszerfeldolgozását negatívan érintették (Vavřina – Lacina, 2018). A gazdasági válság Magyarországra gyakorolt negatív hatásainak jelentőségét tovább növeli az a tény, hogy a magyar mezőgazdaság és élelmiszeripar már az ország uniós csatlakozásakor is jelentős visszaesést mutatott, ezzel pedig a V4-országok közötti korábbi meghatározó szerepe ezen a téren csökkent (Baráth et al., 2010). Mivel a gazdasági hozzáadott érték jobban kifejezi a vállalatok piaci értékét bármilyen egyéb leíró adatnál, a cseh élelmiszerfeldolgozó ipar helyzetének elemzése során is ezt a mérőszámot elemezték. Az elemzés kimutatta, hogy a cseh élelmiszerfeldolgozó ipar esetében a gazdasági hozzáadott érték pozitívan korrelál a vállalati teljesítmény mérésére használt hagyományos mérőszámokkal (Chmelíková, 2008).

A tőkearányos megtérülés vizsgálata a vállalati szektor eredményességének fontos felmérése. A V4-országok építőipari vállalatai esetében Růčková (2015) vizsgálta a tőkearányos megtérülés eseteit, és arra jutott, hogy cáfolható az az állítás, amely szerint a tőkearányos megtérülés pozitívan befolyásolja a külső pénzügyi források megjelenését az építőiparban. Egyedül a szlovákiai építőipari vállalkozások körében volt mérhető ilyen tendencia, ami alapján az is kijelenthető, hogy a V4-országok építőiparát ebben a kérdésben nem lehet egy egységben kezelni, vizsgálni.

ANYAG ÉS MÓDSZER

Összehasonlító és időszerelemzést alkalmaztunk a Visegrádi csoport (Cseh Köztársaság, Lengyelország, Magyarország és Szlovákia) bemutatásához. A V4-országok gazdasági és pénzügyi helyzetét és kilátásait vizsgáltuk. A gazdasági helyzet elemzése során az OECD, a FAO, a KSH és az Eurostat

adataira, prognózisaira támaszkodtunk. A tanulmány során a nemzetközi és a hazai statisztikai adatbázisok adatállományának elemzésén kívül az *EMIS (2018)* nemzetközi cégalapbázisát is használtuk. A statisztikai adatok összehangolását a szakirodalom állításával erősítettük meg, amelyek során a releváns, kapcsolódó szakirodalmak összegyűjtésére törekedtünk. Ezt nehezítette, hogy a V4 esetében egyes területek (pl. a vállalati tőkestruktúra) még mindig kritikusnak alulvizsgált területnek számítanak. Végül az *EMIS (2018)* adatbázis segítségével egy rövid pénzügyi összehasonlítást végeztünk el a V4 országaira a vállalkozások éves beszámolóinak adatai alapján, amely során alapvetően a vállalkozások jövedelmezőségi helyzetének vizsgálatára helyeztük a hangsúlyt, és az elemzés a főbb mérlegszerkezeti és jövedelmezőségi mutatók egymáshoz való viszonyára koncentrált az elemzett négy országban 2017-ben.

EREDMÉNYEK

A Visegrádi országok gazdasági fejlődése

2004-ben Csehország, Lengyelország, Magyarország és Szlovákia is csatlakozott az Európai Unióhoz. E négy ország több mint egytizedét adja az EU területének és összlagosságának, közel 6%-kal járul hozzá a GDP alapján számított uniós gazdasági teljesítményhez, körülbelül 8%-kal a gépjárműgyártáshoz és majdnem egyötöddel a fontosabb növények termesztéséhez (*Eurostat, 2018b*). A mezőgazdaság és élelmiszer-előállítás területén a V4-országokban korábban sok párhuzam volt fellelhető, és Lengyelország kivételével a túl koncentrált, nagy vállalkozások voltak elterjedtek. Ezeknek a vállalkozásoknak a nagy részét felbontották, és a korábban homogén mezőgazdasági termelési ágazat széttöredezetté vált. Ez a szektor korábban nagy szövetkezeti vállalkozásokat, kereskedelmi vállalkozásokat és számos önálló

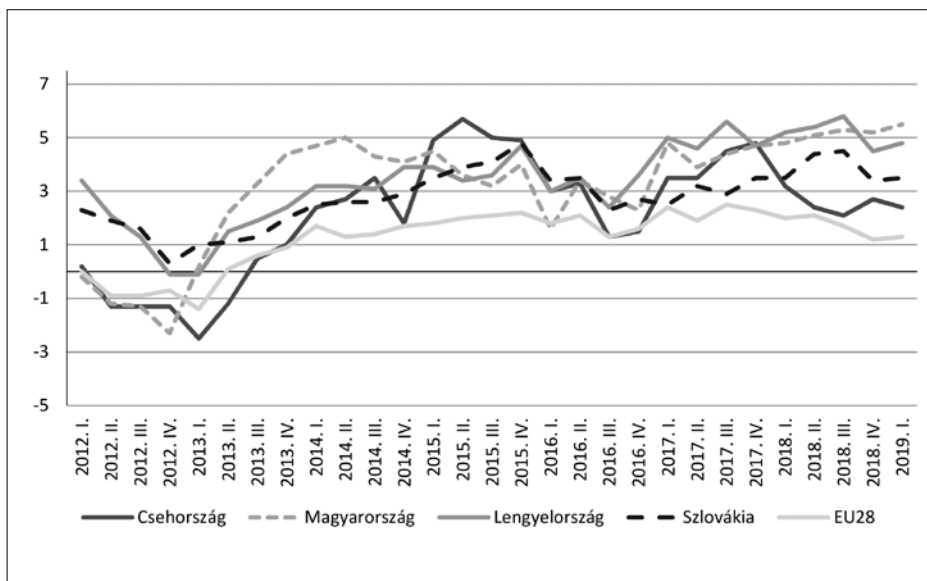
mezőgazdasági termelőt foglalkoztatott (*Szabo et al., 2018*).

A következő kihívás 2008–2009-ben következett a globális pénzügyi és gazdasági válsággal. A globális piacokhoz hasonlóan a V4-országok gazdasági helyzetét is jelentősen rontotta a válság. Napjainkban azonban, a globális pénzügyi és gazdasági válságot követően a Visegrádi országok (V4) gazdasági helyzetében javulás figyelhető meg (*Eurostat, 2019*). Az Eurostat által összegyűjtött adatok szerint a Cseh Köztársaság, Lengyelország, Magyarország és Szlovákia nagyon jó gazdasági mutatókkal rendelkezik az Európai Unió többi tagjával összehasonlítva. Szinte az összes jelentős makrogazdasági számla alapján a V4 országai jobb mutatókkal rendelkeznek, mint az EU átlaga. Mindenképpen kihangsúlyozandó, hogy a statisztikák áttekintésével az EU általános gazdasági helyzete javulni látszik. Érdeemes emlékezni arra, hogy a V4-es országok sok külföldi munkavállalót foglalkoztattak, akik többnyire Ukrajnából és a Szovjetunió más volt köztársaságaiból származnak, és akik viszonylag könnyen találnak munkát Lengyelországban vagy a Cseh Köztársaságban (*KSH, 2018*).

A nemzetgazdaságok gazdasági teljesítményének értékeléséhez használt legfőbb mutató a bruttó hazai termék növekedési üteme. A közelmúltbeli globális gazdasági válság által jellemzett nemzetközi helyzet csökkentette az egyes országok gazdasági teljesítményét. A reál-GDP növekedési üteme drámai módon visszaesett a globális gazdasági válsággal összefüggésben a 2008–2010 közötti időszakban. Lengyelország kivételével a csoport összes többi országát súlyosan érintette a 2009-es gazdasági válság, amikor GDP-növekedésük negatív értéket ért el. A válság utáni időszakban is valamennyi ország tapasztalt nehézségeket a válság előtti dinamika visszaállításában (*Simionescu et al., 2017*). Napjainkban elmondható, hogy az EU tagországai közül a V4-országokban, az

I. ábra

Az egy főre jutó GDP alakulása a Visegrádi országokban, 2012–2019*
(GDP per capita in the Visegrád countries, 2012–2019*)

Megjegyzés: * Százalékos változás az előző év azonos időszakához képest (piaci áron).

Forrás: IEER (2019)

ingadozásoktól eltekintve viszonylag nagy a reál-GDP növekedési üteme, ami 2017-ben Lengyelországban 4,6, Csehországban 4,3, Magyarországon 4,0 és Szlovákiában 3,4% volt (Eurostat, 2018b). Hasonló növekedési tendencia figyelhető meg az egy főre eső GDP esetében is (1. ábra). A gazdasági fejlődés és a gazdasági teljesítmény releváns mutatója az egy főre jutó bruttó hazai termék (GDP) (Ivanová – Masárová, 2018). Az EU-csatlakozást követően egy intenzív növekedés következett be valamennyi országban, melyet a 2008–2009-es gazdasági válság vetett vissza. 2011-től kezdve viszont már kisebb ingadozástól eltekintve növekedő, majd stagnáló tendencia figyelhető meg (Eurostat, 2018a).

Az ipar részesedése a legnagyobb (26,4 és 31,9%), ezt követi a kiskereskedelem és nagykereskedelem, a szállítás, az utazás és a vendéglátás (18,5 és 25,7% között). A mezőgazdaság részesedése mind a négy

országban kicsi, 2,4 és 3,9% között alakul (3,9% Magyarországon, 3,6% Szlovákiában, 2,4–2,4% Csehországban és Lengyelországban). Az ipar a legnagyobb részesedéssel a Cseh Köztársaságban (31,9%) rendelkezik, amelyet Lengyelország (27,2%), Szlovákia (26,6%) és Magyarország (26,4%) követ (KSH, 2018).

Az építőipar Szlovákiában játssza a legfontosabb szerepet a teljes hozzáadott érték 7,7%-ával, ezt az országot pedig Lengyelország (7,5%), a Cseh Köztársaság (5,3%) és Magyarország (4,8%) követi. A nagy- és kiskereskedelem, a közlekedés és a vendéglátás jelentős szereppel bír minden Visegrádi országban. Ez a teljes bruttó hozzáadott érték 25,7%-át fedezi Lengyelországban, 20,6%-át Szlovákiában, 18,8%-át Csehországban és 18,5%-át Magyarországon. Az információs és kommunikációs szektor sokkal kisebb részesedést képvisel: a teljes bruttó hozzáadott érték 5,2%-át adja a Cseh Köztársas-

I. táblázat

Munkanélküliek számának alakulása*, **
(*Number of unemployment*, ***)

(M. e.: ezer fő)

Országok	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Cseh Köztársaság	367	370	324	268	212	155
Lengyelország	1 749	1 793	1 567	1 304	1 063	844
Magyarország	473	441	343	308	235	192
Szlovákia	378	386	359	314	267	224
Visegrádi országok	2 967	2 990	2 593	2 194	1 777	1 415
EU28	25 294	26 331	24 832	22 902	20 939	18 778

Megjegyzés: * Harmonizált munkanélküliségi adatok, melyek a munkaerő-felmérésből és az egyes országok egyéb adatforrásaiból, például a regisztrált munkanélküliek nemzeti nyilvántartásából származó adatokat egyaránt tartalmazzák. ** 15–74 éves korosztály.

Forrás: KSH (2018)

ságban, 4,9%-át Magyarországon, 4,3%-át Szlovákiában és 3,8%-át Lengyelországban.

Az ingatlanügyletek, a pénzügyi és üzleti szolgáltatások Magyarországon a teljes bruttó hozzáadott érték 20,8%-át, a Cseh Köztársaságban 19,5%-ot, Szlovákiában 19,2%-ot és Lengyelországban 17%-ot tettek ki. A közigazgatás, a védelem, az oktatás, az emberi egészség és a szociális munka tevékenységei szintén fontos szerepet játszottak az összes Visegrádi országban a teljes bruttó hozzáadott értékben: 17,7%-ot képviselnek Magyarországon, 14,8%-ot Csehországban, 14,7%-ot Szlovákiában és 14%-ot Lengyelországban. Más ágazatok a teljes bruttó hozzáadott érték 3,4%-át képviselték Szlovákiában, 3%-át Magyarországon, 2,3%-ot Lengyelországban és 2,2%-ot a Cseh Köztársaságban (KSH, 2018).

A kulcsfontosságú makrogazdasági mutatókat tekintve fontos megjegyezni, hogy a Cseh Köztársaságban, Magyarországon és Lengyelországban rendkívül alacsony a munkanélküliségi ráta, a legalacsonyabb az EU-ban (1. táblázat). A munkanélküliség hosszú távú csökkenését viszonylag magas GDP-növekedés kíséri (az Európai Unió többi országához képest).

A munkanélküliségi ráta szinte az összes V4-országban kivételesen alacsony. Míg az Eurostat (2018a) szerint az EU átlaga 2017-ben meghaladta a 7%-ot, a Cseh Köz-

társaságban ez csak 2,9% volt, ami messze a legjobb eredmény az EU-ban (2. ábra). Ez az eredmény a Cseh Köztársaságot vitathatatlan vezetővé teszi. Magyarországon (4,2%) és Lengyelországban (4,9%) a munkanélküliségi ráta szintén 5% alatt van. Szlovákiában a legmagasabb a munkanélküliségi ráta (8,1%) a V4-országok között.

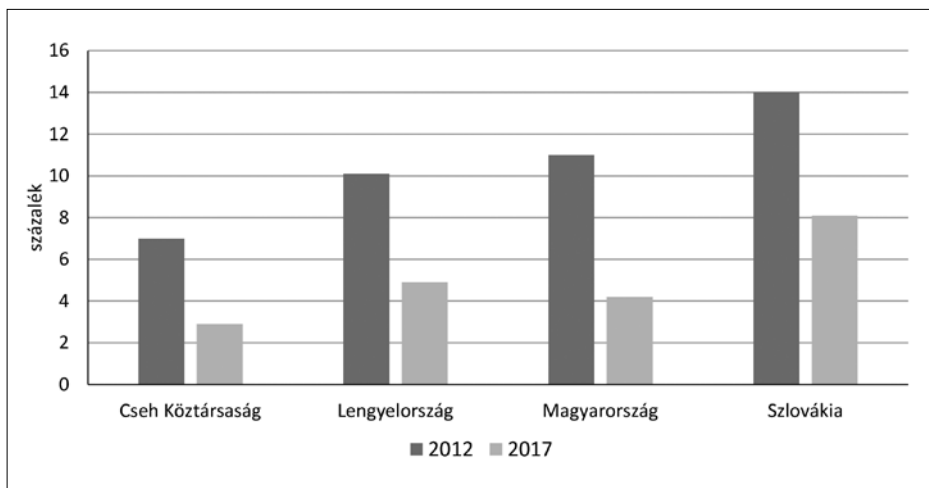
Hasonló pozitív tendencia figyelhető meg a foglalkoztatottak esetében is (15–64 év között). Az alkalmazottak száma nőtt az egyes tagállamokban és a Visegrádi csoport egészében. A legnagyobb növekedést (13,6%) 2012 és 2016 között figyelték meg Magyarországon, részben a közmunkaprogramnak, valamint a tankötelezettségi felső korhatár csökkenésének köszönhetően. Lengyelországban a foglalkoztatottak száma 3,5%-kal nőtt, ami megegyezik az EU28 átlagával.

A MEZŐGAZDASÁGI ÁGAZAT SZEREPE A VISEGRÁDI ORSZÁGOK GAZDASÁGAIBAN

Láthattuk, hogy a GDP részaránya a mezőgazdaságból 2–4% körül alakult a V4-országokban, amely nem mondható kiemelkedőnek a többi szektorhoz képest. Azonban nem szabad elfelejtenünk a mezőgazdaság meghatározó szerepéről. A jövőbeli népesség élelmiszerének szempontjából kiemelkedő szerepe lesz a nyersanyagter-

2. ábra

A 15–74 éves népesség munkanélküliségi rátája*
(The unemployment rate among 15-74 years old population)*

Megjegyzés: * Harmonizált munkanélküliségi adatok, melyek a munkaerő-felmérésből és az egyes országok egyéb adatforrásaiból, például a regisztrált munkanélküliek nemzeti nyilvántartásából származó adatokat egyaránt tartalmazzák.

Forrás: KSH (2018)

melésnek. A 2. táblázat összefoglalóan mutatja a Visegrádi országok mezőgazdasága tekintetében a fontosabb mutatók egymáshoz viszonyított szerepét. Mint az látható, a mezőgazdaság súlya a Visegrádi országok közül Lengyelországban a legnagyobb. A primer szektor kiemelt jelentőségét jól mutatja, hogy Lengyelország esetében a legmagasabb a Visegrádi országok közül a mezőgazdaságban foglalkoztatottak száma és aránya is. A mezőgazdaságban foglalkoztatottak számát és arányát tekintve a második helyen a Visegrádi országok közül Magyarország áll, azonban az itt elért eredmények semmilyen tekintetben nem tudják megközelíteni a lengyel értékeket. Az eredményekből jól látható, hogy foglalkoztatási szempontból jóval kisebb a mezőgazdaság szerepe mind Csehországban, mind pedig Szlovákiában is, hiszen a két országban a primer szektor területén foglalkoztatottak összesített száma nem éri el a Magyarország esetében mért eredményt sem.

A legjelentősebb különbségeket az országok között a mezőgazdasági földterület

méretében lehet megfigyelni. A mezőgazdasági földterület nagyságát befolyásolja a vizsgált országok nagysága, a domborzati viszonyok és az urbanizáció szintje. A 2. táblázat azt mutatja, hogy Lengyelország rendelkezik a legnagyobb mezőgazdasági területtel a Visegrádi országokból, melyet Magyarország és a Cseh Köztársaság követ. Szlovákia kis területe és hegyvidéki fekvése nem előnyös a mezőgazdasági termőterület alakulása szempontjából. Szlovákiában és Csehországban rendelkeznek a legnagyobb területtel a gazdaságok, ami lehetővé teszi a koncentrált termelést és a méretgazdaságosság optimális felhasználását is. Az egy gazdaságra jutó legkisebb mezőgazdasági területtel Lengyelország rendelkezik.

A 2. táblázat alapján látható, hogy a Visegrádi országok esetében jelentős strukturális különbségek fedezhetők fel a gazdaságok számát tekintve. Lengyelország és Magyarország esetében elaprózódott gazdasági struktúráról beszélhetünk, ebben a két országban igen magas a gazdaságok száma. Ehhez képest Csehország

2. táblázat

A mezőgazdaság főbb mutatói a V4-országokban
(Major agricultural indicators in the V4 countries)

	Cseh Köztársaság	Lengyelország	Magyarország	Szlovákia
Foglalkoztatottak (2016), %	2,7	10,1	5,7	2,1
Mezőgazdaságban foglalkoztatottak száma (2016)	137 860	1 608 800	247 280	46 740
Mezőgazdasági terület (2016), ezer hektár	3 455	14 406	4 671	1 890
Gazdaságok száma (2016)	26 530	1 410 700	430 000	25 660
Mezőgazdaság részaránya a GDP-ből, %	0,8	2,2	2,6	0,7
Bruttó hozzáadott érték (alapáron), millió euró	1 633	10 273	3 538	652
Mezőgazdaság kibocsátás bruttó értéke (alapáron), millió euró	4 937	24 938	8 331	2 390
Növénytermesztés kibocsátásának értéke, millió euró	2 744	11 244	4 831	1 272
Állattenyésztés kibocsátásának értéke, millió euró	1 902	13 071	2 918	860

Forrás: Eurostat (2018a)

és Szlovákia gazdaságainak száma jóval alacsonyabb, ebben a két országban koncentrált gazdaságszerkezetet fedezhetünk fel a primer szektorban.

A 2. táblázat alapján bruttó hozzáadott érték tekintetében is jelentős különbségek mérhetők a Visegrádi országok primer szektorai között. A legnagyobb értéket ebben a tekintetben is Lengyelországban mérték, a második legmagasabb eredményt pedig Magyarország produkálta. Csehország, különösen pedig Szlovákia mezőgazdasága esetében az összesített bruttó hozzáadott érték nagysága elmarad a másik két Visegrádi országtól.

A mezőgazdasági kibocsátás értéke is jelentős különbségeket mutat a Visegrádi országok esetében, azonban a növénytermesztés és az állattenyésztés részarányai között eltérések mutathatók ki a négy vizsgált ország tekintetében a 2. táblázat szerint. Lengyelország esetében a legnagyobb a mezőgazdasági kibocsátás értéke, amelyből – egyedüli Visegrádi orszádként – az állattenyésztési szektor bír nagyobb

részesedéssel. A mezőgazdasági kibocsátás értéke szerinti listán második helyet elfoglaló Magyarország esetén, csakúgy, mint a harmadik helyezett Csehország és a negyedik Szlovákia esetében a növénytermesztés rendre nagyobb részesedéssel bír az állattenyésztésnél.

A mezőgazdasági vállalatok pénzügyi és jövedelmezőségi helyzete

A vállalatok vezetői pénzügyi döntéseiket elsősorban makroökonómiai körülményekre alapozva hozzák, azonban a döntéshozatal során számos országspecifikus jellegzetességet is szem előtt tartanak. Az ország jellegzetességeinek szem előtt tartása a vállalati adósságszerkezet vizsgálata során is jellemző, a Visegrádi országok esetében is. Az országok fejlettsége, vagyis feltörekvő vagy fejlett besorolása is befolyásolja a menedzsmentek döntéseit. Az államadósság a feltörekvő országok többségében pozitívan befolyásolja a tőkeszerkezetet, míg a fejlett országokban ugyanez negatív

hatást vált ki (Mokhova – Zinecker, 2014). A Visegrádi országokban mért vállalkozói aktivitás elsősorban a gazdaság szerkezetétől és a rendelkezésre álló humán tőkétől függ, azonban ennek jellege országonként eltérő (Zygmunt, 2018).

A Visegrádi országok gazdaságszerkezetének bonyolultságát és a makroökonómiai folyamatok közvetlen lecsapódásának esetlegességét jól jelzi, hogy korábbi elemzések nem támasztották alá a külső pénzügyi források arányának pozitív hatását a Visegrádi országok építőipari szektorában a tőkearányos megtérülésre (Růčková, 2015). Gajdka (2002) a varsói tőzsdén jegyzett lengyel vállalatok vizsgálatát követően megállapította, hogy a jövedelmezőség relatíve jól előre jelzi a tőkeszerkezet változásait. A lengyel vállalatok esetében bizonyítást nyert, hogy az adósság és a vállalat mérete között fordított kapcsolat fedezhető fel, vagyis a *pecking order theory* elvei megerősítést nyertek Lengyelország esetében (Kazmierska-Józwiak et al., 2015). Cseh kis és közepes vállalatok vizsgálatát követően megállapításra került, hogy a vállalkozások fejlődésének egyik legjelentősebb kockázati tényezője Csehországban az eladósodottság magas mértéke (Jindrichovska et al., 2013).

A gazdaságok tőkeintenzitása a Visegrádi országokban nem változott jelentősen azt követően, hogy 2004-ben az Európai Unió tagjaivá váltak. Ez alól kivételt jelentenek a szlovák kisk gazdaságok és nagy gazdaságok, amelyek esetében a tőkeintenzitás mértéke jelentősebben csökkent, továbbá a magyar kisk gazdaságok, amelyek esetében a tőkeintenzitás kisebb mértékben csökkent (Illés B. et al., 2012). Az élelmiszer-feldolgozásban jelen lévő magyar és lengyel vállalatok esetében magasabb jövedelmezőséget mértek, mint a hasonló területen tevékenykedő cseh és szlovák cégek esetében. Elemzések kimutatták, hogy a termelési teljesítmény (ROA) volt az a tényező, amely a leginkább pozitívan hatott a befektetett tőke jövedelmezőségére azon vizsgált élelmiszer-

feldolgozással foglalkozó cégek esetében, amelyek növekvő jövedelmezőséget mutatnak (Vavřina – Lacina, 2018). Cseh élelmiszeripari vállalatok esetében ugyanakkor azt is kimutatták, hogy a gazdasági hozzáadott érték (*Economic Value Added*), nem pedig a számviteli teljesítménymutatók a vállalatok piaci értékének alapjai. A vizsgálatok eredményeként megállapították, hogy a gazdasági hozzáadott érték jobban megmagyarázza a vállalatok piaci értékében mért különbségeket, mint a tőkearányos megtérülés (ROE) és az eszközarányos megtérülés (ROA) (Chmelíková, 2008).

A 3. táblázat szerint a vállalkozások átlagos eszközkészlete Csehországban és Szlovákiában volt a legmagasabb (11,86 és 5,81 millió euró) 2017-ben. A mediánértékeket vizsgálva az értékek nagymértékben változnak, de az egymáshoz való viszonyok nem. Ez nem meglepő, hiszen mindkét tagállamot a nagyvállalatok magasabb súlya jellemzi. Ezzel szemben Magyarországon 4,20 millió euró, míg Lengyelországban 2,73 millió euró volt az átlagos eszköznagyság. Ez főként abból fakad, hogy mindkét országban jellemző az elaprózódott gazdaságszerkezet, amelyhez Magyarországon néhány kiemelkedő nagyvállalat társul. A befektetett eszközök átlagos értéke az összes eszköz értékével arányosan változott 2017-ben, azaz Csehországban volt a legmagasabb, míg Lengyelországban a legalacsonyabb. A forgóeszközök esetében ugyanez a tendencia figyelhető meg. Az átlagos saját tőke nagysága Csehországban 8,63 millió euró volt, míg Magyarországon 2,78 millió euró. Szlovákiában az átlagos sajáttőke-nagyság meghaladta a 3 millió eurót, míg Lengyelországban 1,58 millió euró volt. Az összes kötelezettség és jegyzett tőke esetében a kép változatosabb volt, hiszen az országok közötti különbségek nem minden esetben voltak olyan szembetűnők. Míg Csehországban volt a legmagasabb ez az érték (3,26 millió euró), addig Szlovákiában is közel 3 millió euró volt az átlagos

3. táblázat

A V4-országok mezőgazdasági vállalkozásainak pénzügyi helyzete, 2017
(Financial situation of the agricultural companies in V4 countries)
(M. e.: millió EUR)

	Mutató	Csehország	Magyarország	Lengyelország	Szlovákia
Összes eszköz	Átlag	11,86	4,20	2,73	5,81
	Szórás	90,33	11,34	8,44	32,06
	Medián	5,78	1,71	0,94	2,71
Befektetett eszközök	Átlag	8,30	2,15	1,83	3,75
	Szórás	83,15	5,20	4,81	28,49
	Medián	3,46	0,80	0,53	1,47
Forgóeszközök	Átlag	3,59	2,05	0,97	2,06
	Szórás	8,29	6,93	4,39	4,79
	Medián	2,18	0,82	0,31	1,12
Összes kötelezettség és jegyzett tőke	Átlag	3,26	1,42	1,17	2,78
	Szórás	5,68	5,19	3,83	6,73
	Medián	1,84	0,43	0,25	1,29
Rövid lejáratú kötelezettségek	Átlag	1,75	1,05	0,52	1,56
	Szórás	4,79	4,48	2,27	3,77
	Medián	0,75	0,28	0,11	0,73
Hosszú lejáratú kötelezettségek	Átlag	1,50	0,37	0,87	1,22
	Szórás	2,28	1,22	2,60	4,05
	Medián	0,84	0,06	0,18	0,44
Értékesítés nettó árbevétele	Átlag	5,86	3,35	1,63	3,02
	Szórás	18,54	23,35	11,59	10,47
	Medián	2,67	1,07	0,37	1,39
ROA (%)	Átlag	2,94	2,26	-1,32	-1,89
	Szórás	9,86	115,24	137,48	79,42
	Medián	2,88	4,11	2,61	0,97
ROE (%)	Átlag	6,17	5,02	-0,98	9,15
	Szórás	113,82	247,45	555,56	152,81
	Medián	4,70	6,51	6,10	3,04
ROS (%)	Átlag	-0,45	-26,89	-25,61	-31,42
	Szórás	147,36	1 341,39	678,83	987,85
	Medián	6,34	6,31	6,06	1,65
Eladósodottság aránya (%)	Átlag	15,76	3,70	19,92	34,72
	Szórás	15,90	9,13	75,01	402,72
	Medián	11,83	0,00	1,52	16,16

Forrás: EMIS (2018) alapján

érték, miközben Magyarországon és Lengyelországban 1,42 és 1,17 millió euró. Ezek az arányok a mediánértékeket vizsgálva is hasonló képet adtak. Csehországban közel egyforma arányt mutatott a hosszú és a rövid lejáratú kötelezettségek nagysága (1,50 és 1,75 millió euró). Magyarországon ezzel szemben főként a rövid lejáratú kötelezettségek voltak túlsúlyban, mintegy 1,05 millió euró a 0,37 millió euróval szemben (medián értéken még jobban érzékelhető az eltérés, 0,28 és 0,06 millió euró értékkel). Lengyelországban a hosszú lejáratú kötelezettségek voltak túlsúlyban, 0,87 millió euró átlagosan, szemben az 0,52 millió euróval. Szlovákiában viszont a rövid lejáratú kötelezettségek aránya magasabb volt (1,56 millió euró), mint a hosszú lejáratú kötelezettségeké (1,22 millió euró).

Az értékesítés nettó árbevétele Csehországban volt a legmagasabb, 5,86 millió euró, míg Lengyelországban a legalacsonyabb, 1,63 millió euró átlagosan. A mediánértékek folyamatosan jelzik (az extrém szórásértékek mellett), hogy a kiugró értékek torzítják az átlagos értékeket. A ROA (*Return on Assets*, eszközarányos megtérülési mutató) a tőkearányos megtérülést mutatja, amely 2017-ben csak Csehországban és Magyarországon volt pozitív, míg Lengyelországban és Szlovákiában negatív. Magyarországon és Lengyelországban ezek mellett a ROA szórása kiemelkedően magas volt, amely azt mutatja, hogy extrém értékek is találhatók a mintában. A ROE (*Return on Equity*, sajáttőke-arányos megtérülési mutató) és a ROS (*Return on Sales*, árbevétel-arányos megtérülési mutató) esetében Szlovákia kivételével viszonylag megegyezők voltak a különböző tagállamok esetében látható medián értékek. Mivel a ROA-, ROE- és ROS-mutatóknál gyakran előfordulnak extrém értékek, így a medián értékekre érdemes hagyatkozni. Lengyelországban és Szlovákiában volt az eladósodottság aránya a legmagasabb átlagosan, de Csehországban

is viszonylag magas volt az érték (ennek ellenére pozitív ROA-mutatóval rendelkezett). Hozzá kell tenni, hogy rendkívül sok kiugró, extrém érték látható a vállalati pénzügyi értékek között (az átlag/szórás arány jól mutatja a minta magas variabilitását). Ezek nagymértékben torzíthatják az átlagok által nyújtott képet, így a valódi pénzügyi helyzet a minta részletesebb vizsgálatával tárulna csak fel.

KÖVETKEZTETÉS

A Visegrádi négyek országainak jelentősége az európai gazdaságon belül egyre növekedett az elmúlt évek, évtizedek folyamán. A több évszázados történetre visszanyúló együttműködés eredményeként Csehország, Lengyelország, Magyarország és Szlovákia között számos gazdasági és kulturális kapcsolat alakult ki. 2004-ben a V4-országok egyszerre váltak az Európai Unió tagjaivá, napjainkra a közös európai gazdaság és politika igen jelentős szereplőivé válhattak. A közös gazdasági és történelmi örökség hatásaként számos párhuzamosság mutatható ki a V4 országainak jelenlegi helyzete között. A bemutatott példák alapján látható, hogy a Visegrádi négyek tagállamainak vállalatai jellemzően hasonló problémákkal küzdenek működésük során. A 2008-tól elmélyülő gazdasági válság Lengyelországot érintette a legkevésbé a vizsgált országcsoporthoz tagjai közül, míg Magyarország esetében okozta a legjelentősebb visszaesést a krízis. A V4-országok mezőgazdaságának jelentősége az egyes nemzetgazdaságokban csökkent, azonban annak hatása részint a globális élelmezés, részint pedig a mezőgazdasági termelésre épülő feldolgozóipar szempontjából sokkal jelentősebb, mint azt a pusztán gazdasági mutatók indokolták. A térség országaiban a GDP növekedésének mértéke meghaladja, a munkanélküliségi ráta nagysága pedig alulmúlja az Európai Unió hasonló értékeit, ami kedvezővé teszi a V4-országok nemzetgazdasági és fejlődési kilátásait.

Habár a tőkestruktúra jellegű pénzügyi kutatások irodalma hatalmas, a V4-országok mezőgazdaságának ilyen jellegű kutatásai nem igazán kiterjedtek. A mezőgazdasági vállalkozások tőkestruktúrája és hitelfelvétele tükrözi az adott ország gazdaság-szerkezetét és mezőgazdasági sajátosságait. A pénzügyi eredmények alapján látható, hogy Csehországot és Szlovákiát főleg a nagyobb vállalkozások jellemzik (saját tőke és összes eszköz szempontból), míg Magyarországon és Lengyelországban főként az elaprózódott gazdaságstruktúra dominál. Magyarországon emellett hagyományosan duális jellegű gazdaságstruktúra látható, számos kisvállalkozással és kevés, de rendkívül tőkeerős nagyvállalkozással szemben. A duális gazdaságszerkezet a magyarországi mezőgazdaság egyik hosszú távú problémája, amelynek hatása a vállalkozások tőkeszerkezetén is látható. Ezzel szemben Lengyelországban az elaprózódott gazdaságszerkezet ellenére sem marginalizálódtak a kistermelők. Miközben Magyarországon a hosszú távú kötelezettségek kiugróan alacsony aránya jelzi a magyarországi hosszú távú befektetések hiányát, addig a V4 többi országában a rövid és hosszú távú kötelezettségek aránya kiegyensúlyozottabb. Az átlagos értékek viszont nem veszik figyelembe azt, hogy a mezőgazdasági vállalkozások között hatalmas eltérések vannak tőkeszerkezeti szempontból. Ezek az értékek tehát csak indikatívak. A tőkeszerkezet mélyebb megértéséhez a vállalkozások mélyebb elemzése szükséges a jövőben.

A Visegrádi négyek együttműködésének jelentősége nemhogy csökkent, hanem éppen növekedett az elmúlt években, amikor a részes államok, vagyis Csehország, Lengyelország, Magyarország és Szlovákia több jelentős nemzetközi szervezet, így a NATO és az Európai Unió tagjává vált. Az együttműködés jelentősége különösen az utóbbi államszövetségben igen nagy.

Az Európai Unió döntéshozatalában jelen pillanatban igen fontos szerep jut a tagállami

államfőkből és kormányfőkből álló Európai Tanácsnak, illetve a különböző tagállami szakminisztereket tömörítő tanácsi formáknak. Ezekben a testületekben, amelyek az unió döntéshozatalában a nemzetközi szervezeti jelleget erősítik, a tagállamok rendelkeznek szavazati joggal. Itt a tagállamok csoportjai összehangolt szavazással jelentős szakpolitikai előrelépéseket, kompromisszumokat tudnak elérni – olyanokat is, amelyekre az országok egymagukban nem volnának képesek. Mindaddig, ameddig az unió döntéshozatali eljárásokban jelentősége van annak, hogy mennyi tagállam és az unió összklakosságának hány százaléka támogat vagy ellenez bizonyos döntéseket, addig a regionális alapon szerveződő együttműködések jelentősége kiemelt marad. Ilyen együttműködés lehet a Visegrádi négyek mellett a Benelux együttműködés vagy a skandináv államok együttműködése.

Az Európai Unió működésének jövőben tervezett reformja átalakításokat jelenthet az egyes intézmények működését illetően is. Ennek keretében a jövőben változhat például az Európai Bizottság összetétele is, ahová jelenleg minden tagállam delegálhat egy-egy biztost. A jövőbeli tervek alapján a Bizottságba csak a tagállamok kétharmada delegálhat majd biztost, a többi tagállam nem részesül ebben a lehetőségben. Noha az Európai Bizottság tagjai – az unió jogrendszerének szigorú előírásai alapján – az őket delegáló tagállamoktól függetlenül végzik tevékenységüket, utasításokat nem fogadhatnak el anyaországtól és nem is képviselhetik annak érdekeit a testületben, de ettől függetlenül az egyes országoknak komoly presztízt jelenthet majd, ha az általa delegált biztos ott lehet az Európai Bizottságban. A Visegrádi négyekhez hasonló együttműködések lehetővé teszik, hogy a delegálási folyamat és a felkérések során az egyes országok hatékonyabban képviseljék saját érdekeiket és nagyobb jelentőséghez juthassanak az unió döntéshozatali eljárások tekintetében.

FORRÁSMUNKÁK JEGYZÉKE

- (1) ARTAN, Q. – SMUTKA, L. (2011): The agrarian trade transformation in the Visegrad countries. In *2011 International Congress EAAE*, Aug 30–Sept 2, 2011, Zurich – (2) BARÁTH, L. – NAGY, ZS. – SZABÓ, G. (2010): The correlation between the agricultural productivity and the export performance of the agri-food foreign trade in the Visegrad group countries following accession to the European Union. *Studies in Agricultural Economics*, 112, 55–68. – (3) BARTHA, Z. – S. GUBIK, A. (2014): The outward focused development path in the Visegrad countries. In KIENDL-WENDNER, D. – WACH, K. (eds): *International competitiveness in Visegrad countries: Macro and micro perspectives*. Fachhochschule Joanneum, Graz, 53–76. – (4) BIELIK, P. – SMUTKA, L. – HORSKÁ, E. (2012): Development of agricultural trade of Visegrad group countries. *Visegrad Journal of Bioeconomy and Sustainable Development*, 1, 2–11. – (5) BLAAS, G. (2013): *Poľnohospodárstvo a potravinárstvo Slovenska zhládiska prechodu vyššiemu štádiu rozvoja*. Working Papers 52, EÚ SAV, http://ekonom.sav.sk/uploads/journals/238_blaas_vo_wordel.pdf – (6) CHMELÍKOVÁ, G. (2008): Economic Value Added versus Traditional Performance Metrics in the Czech food-processing sector. *International Food and Agribusiness Management Review*, 11 (4) 49–66. – (7) CHRENKO, T. – SOJKOVÁ, Z. (2013): Comparison of the methodological approaches of weights for indicator of sustainability. *Acta Oeconomica Universitatis SELYE*, 2, 37–48. – (8) DOS SANTOS, M. L. (2013): Segmentig farms in the European Union. *Agricultural Economics – Czech*, 59, 49–57. – (9) EMIS (2018): Company Ranking. Retrieved 2018.04.10. [https://www.emis.com/php/benchmark/sector/rankings?pc=HU&prod\[\]=HU&indu=3115&change_selected_countries=1](https://www.emis.com/php/benchmark/sector/rankings?pc=HU&prod[]=HU&indu=3115&change_selected_countries=1) – (10) ÉLLETŐ, A. – ANTALÓCZY, K. (2017): *FDI promotion of the Visegrad countries in the era of global value chains*. Centre for Economic and Regional Studies HAS Institute of World Economics, Working Paper Nr. 229. 1–37. – (11) EUROSTAT (2018a): *Key figures on Europe. Statistics illustrated*. 2018. edition, <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/9309359/KS-EI-18-001-EN-N.pdf/ob8d8b94-541d-4d0c-b6a4-31a1f9939a75> – (12) EUROSTAT (2018b): *Agriculture, forestry and fishery statistic*. 2018. edition Statistical books, DOI: 10.2785/340432 – (13) EUROSTAT (2019): *Farm indicators by agricultural area, type of farm, standard output, legal form and NUTS 2 regions*. Last update: 06-05-2019 <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> – (14) GAJDKA, J. (2002): *Teorie struktury kapitalu ich aplikacja w warunkach polskich*. Wydawnictwo UE, Łódź – (15) GOŁOJEWSKA, A. (2013): Competitiveness, innovation and regional development. The case of the Visegrad Group Countries. *Gospodarka Narodowa*, 83 (24) 87–112. – (16) IEER – Institute for Economic and Enterprise Research (2019): *GDP per capita in the Visegrad Group (2006-2019)*. https://gvi.hu/chart/29/gdp_per_capita_in_the_visegrad_group_20062017 – (17) ILLÉS B., CS. – DUNAY, A. – PATAKI, L. (2012): The impact of EU-accession on the economic support level of farms in Visegrad countries. *Annals of the Polish Association of Agricultural and Agribusiness Economists*, 14 (6) 95–98. – (18) IVANOVÁ, E. – MASÁROVÁ, J. (2018): Performance evaluation of the Visegrad Group countries. *Economic Research-Ekonomska Istraživanja*, 31 (1) 270–289., DOI: 10.1080/1331677X.2018.1429944 – (19) JACOBS, A. J. (2017): Nested dependent city-regions: FDI, uneven development, and Slovakia's Bratislava, Nitra, Trenčín, Trnava, and Zilina city-regions. *Journal of Urban Affairs*, 39 (6) 800–818. – (20) JAMBOR, A. (2013): Comparative advantages and specialisation of the Visegrad countries agri-food trade. *Acta Oeconomica et Informatica*, XVI (1) 22–34. – (21) JAMBOR, A. – HUBBART, L. J. (2013): Changing product structure and comparative advantage. The case of Hungarian agri-food trade. *Ekonomický časopis*, 61, 846–860. – (22) JAMBOR, A. – SOMAI, M. – KOVÁCS, S. (2016): Tíz év az Európai Unióban – az új tagországok agrár teljesítményei. *Közgazdasági Szemle*, 63, 260–284. – (23) JAŠOVÁ, J. – KADEŘÁBKOVÁ, B. – ČERMÁKOVÁ, K. – PROCHÁZKA, K. (2016): Působení institucionálních faktorů na strukturální a cyklickou nezaměstnanost v zemích Visegrádské skupiny. *Politická ekonomie*, 64, 34–50. – (24) JINDRICHOVSKA, I. – UGURLU, E. – KUBICKOVA, D. (2013): Changes in capital structure of Czech SMEs: A dynamic panel data approach. *Ekonomika a Management*, 3, 1–21. – (25) KÁPOSZTA, J. – NAGY, H. (2015): Status Report about the Progress of the Visegrad Countries in Relation to Europe 2020 Targets. *European Spatial Research and Policy*, 22 (1) 81–99. – (26) KAŹMIERSKA-JÓŹWIAK, B. – MARSZALEK, J. – SEKULA, P. (2015): Determinants of debt-equity choice – Evidence from Poland. *Emerging Markets Journal*, 5 (2) 1–8. – (27) KOČIŠOVÁ, K. (2015): Application of the DEA on the measurement of efficiency in the EU countries. *Agricultural Economics – Czech*, 61, 51–62. – (28) KOŁODZIEJCZAK, M. (2014): Efficiency of production factors in agriculture of Poland and Germany in 2004–2012.

Roczniki naukowe ekonomii rolnictwa i rozwoju obszarow wiejskich, 101, 55–64. – (29) KRÍSTKOVÁ, Z. – RATINGER, T. (2014): Potenciální distribuční efekty reformy Společné zemědělské politiky a vyvolaná strukturální změna. *Ekonomický časopis*, 62, 473–495. – (30) KSH (2018): Main indicators of the Visegrad group countries. http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/v4_fobb adatok.pdf – (31) MOKHOVA, N. – ZINECKER, M. (2014): Macroeconomic factors and corporate capital structure. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 110, 530–540. – (32) OLÁH, J. – KOVÁCS, S. – VIRGLEROVA, Z. – LAKNER, Z. – KOVACOVA, M. – POPP, J. (2019): Analysis and comparison of economic and financial risk sources in SMEs of the Visegrad group and Serbia. *Sustainability*, 11 (7) 1853, 19 p. – (33) OMAN, C. (2000): *Policy competition for Foreign Direct Investment. A study of competition among governments to attract FDI*. OECD Centre Development Studies – (34) RÁCZ, G. (2009): A visegrádi kongresszus. In RÁCZ, G. (ed.): *Visegrád 1335*. Bratislava: International Visegrad Fund, State Archives of Hungary, Pázmány Péter Catholic University, 43–53. – (35) RŮČKOVÁ, P. (2015): Dependency of return on equity and use of finance sources in building companies in V4 countries. *Ekonomie a Management*, 18 (3) 73–83. – (36) SIMIONESCU, M. – POPESCU, J. – FIRESCU, V. (2017): The relationship between gross domestic product and monetary variables in Romania. A Bayesian approach. *Economic Research-Ekonomska Istraživanja*, 30 (1) 464–476. – (37) ŠPIČKA, J. (2013): The economic disparity in European agriculture in the context of the recent EU enlargement. *Journal of Economy and Sustainable Development*, 4, 125–133. – (38) STŘELEČEK, F. – LOSOSOVÁ, J. – ZDENĚK, R. (2009): Comparison of subsidies in the Visegrad group after the EU accession. *Agricultural Economics – Czech*, 55, 415–423. – (39) SVATOŠ, M. (2008): Selected trends forming European agriculture. *Agricultural Economics – Czech*, 54, 93–101. – (40) SVATOŠ, M. – SMUTKA, L. (2012): Development of agricultural trade of Visegrad group countries in relation to EU and third countries. *Agris On-line Papers in Economics and Informatics*, 4, 55–69. – (41) SWAIN, N. J. (1998): The Visegrad countries of Eastern Europe. In FOLEY, B. J. (ed.): *European economies since the Second World War*. Palgrave Macmillan, London, 177–208. – (42) SZABO, L. – GRZNÁR, M. (2015): Agriculture in the EU and position of the Slovak Republic. *Agricultural Economics – Czech*, 61, 493–501. – (43) SZABO, L. – GRZNAR, M. – ZELINA, M. (2018): Agricultural performance in the V4 countries and its position in the European Union. *Agricultural Economics – Czech*, 64 (8) 337–346, DOI: 10.17221/397/2016-AGRICECON – (44) TAKÁCS-GYÓRGY, K. (2012): Quo vadis Hungarian agriculture. Lesson for EU accession. *Roczniki Naukowe*, 15, 350–355. – (45) VAVŘINA, J. – LACINA, L. (2018): Profitability of foodstuff processing companies in V4 countries during the 2008–2012 economic crisis. *Society and Economy*, 40 (2) 245–270. – (46) ZYGMUNT, J. (2018): Entrepreneurial activity drivers in the transition economies. Evidence from the Visegrad countries. *Equilibrium. Quarterly Journal of Economics and Economic Policy*, 13 (1) 89–103.

THE ECONOMIC AND FINANCIAL SITUATION OF THE VISEGRAD COUNTRIES

By: Fenyves, Veronika – Petó, Károly – Harangi-Rákos, Mónika – Szenderák, János

Keywords: agriculture, Visegrad countries, financial situation.

JEL: Q1, Q14.

The aim of the cooperation of the Visegrad countries (the Czech Republic, Hungary, Poland and Slovakia) is to strengthen the positions of its members on both the European and global level. The common historical background, the similarities in the development of the last three decades help the Visegrad countries support each other in economic and political issues. The aim of this analysis is to present the actual status of the agricultural and food companies in the V4 Member States. Historically the primary sector used to play important role in the national economies of the Visegrad countries. After the political transitions in the region the primary sector's participation in the GDP became less important, but because of the region's geographical location and possibilities the functioning of the primary sector is still crucial. Looking at the key indicators of the agricultural companies, it appears that the fragmented economic structure in Hungary and Poland is reflected in both the capital structure and the credit structure. In Hungary and Poland, the share of long-term liabilities in 2017 was extremely low compared to the Czech Republic and Slovakia. This may partly be due to the high number of small businesses that are not sufficiently capital-intensive and financially stable to make long-term investments. In addition, Hungarian companies were dominated mainly by short-term liabilities, whereas the share of long-term and short-term liabilities was much more balanced in the remaining V4 Member States.